

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA

ORZECZNICTWO CYWILNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

Kodeks cywilny z 23 IV 1964 r. (Dz. U. Nr 16, poz. 93)

Art. 58. Zawarta pod rządem rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 24 X 1934 r. o własności lokali (Dz. U. Nr 94, poz. 848) umowa o ustanowienie odrębnej własności lokali, które nie zostały uznane przez władze budowlane za samodzielne pomieszczenie, jest z mocy prawa nieważna. Orzeczenie władzy budowlanej jest dla sądu wiążące. (I CR 195/70 z 30 VI 1970 r.).

Art. 166 § 1. Zbycie udziału lub części udziału we współwłasności nieruchomości rolnej pomiędzy jej współwłaścicielami (art. 166 § 1 k.c.) nie podlega ograniczeniom dotyczącym podziału gospodarstw rolnych przewidzianym w art. 163 - 165 k.c., chociażby zbywca był także współwłaścicielem (właścicielem) innej nieruchomości, na której prowadzi gospodarstwo rolne (I CR 48/70 z 8 V 1970 r.).

Art. 166 § 1. „Kierowanie w okresie do dnia wejścia w życie kodeksu cywilnego gospodarstwem rolnym przez właściciela, który nie zamieszkiwał w tym gospodarstwie, czyni zadość przesłance prowadzenia gospodarstwa rolnego przewidzianej w art. 166 § 1 zdanie drugie k.c., niezależnie od czasu trwania takiego stanu rzeczy” (Uchwała III CZP 81/70 z 4 XII 1970 r.).

Art. 216 § 1. Sam fakt równoczesnego wykonywania przez współwłaściciela innej pracy poza rolnictwem oraz fakt zamieszkiwania w innej miejscowości od tej, w jakiej położone jest gospodarstwo, w którym on także pracuje, nie stoi na przeszkodzie przyznaniu mu spłaty na podstawie art. 216 § 1 pkt 1 k.c. Konieczne natomiast jest w świetle tego przepisu wykazanie, że pomimo pełnienia innej pracy współwłaściciel pracuje w gospodarstwie rolnym w zakresie niezbędnym z punktu widzenia prawidłowej gospodarki i to także pomimo zamieszkiwania w innej miejscowości (III CRN 258/70 z 25 IX 1970 r.).

Art. 363. Jeżeli właściciel uszkodzonego samochodu żąda przywrócenia stanu poprzedniego w postaci wyremontowania samochodu, sprawca szkody nie może mu narzucić innej formy odszkodowania, w szczególności polegającej na tym, aby poszkodowany zlikwidował uszkodzony samochód i porzesał na odszkodowaniu w postaci różnicy między wartością samochodu przed wypadkiem a ceną uzyskaną z likwidacji. Tylko w wypadku gdyby remont samochodu okazał się niemożliwy albo gdyby pociągał za sobą dla zobowiązanego nadmierne trudności lub koszty, roszczenie poszkodowanego ograniczałoby się do drugiej formy odszkodowania.

Poszkodowany obowiązany jest dołożyć rozsądnych starań, aby nie powiększać rozmiaru szkody. Właściciel więc uszkodzonego samochodu, oddanego do remontu, obowiązany jest w wypadku gdy osoba odpowiedzialna za szkodę zwleka z zapłatą odszkodowania, pokryć tymczasowo koszty remontu z własnych środków bądź czynić starania o ich pozyskanie. Bierne oczekiwanie na zapłatę odszkodowania, powodujące dalsze szkody w postaci niszczenia samochodu, kosztów jego garażowania w placówce remontowej itp., sprzeczne byłoby z zasadami współzycia społecznego (II CR 371/70 z 1 IX 1970 r.).

Art. 412 i art. 197 k.p.c. „1. W wypadku gdy przedmiot świadczenia, który z mocy art. 412 k.c. uległ przypadkowi, został zwrócony osobie, która świadczenie to speł-

niła, obowiązek wydania Skarbowi Państwa przedmiotu świadczenia lub jego wartości obciąża tę osobę.

2. Przepis art. 197 k.p.c nie ma zastosowania w postępowaniu nakazowym i upominawczym należącym do zakresu działania państwowych biur notarialnych. W razie stwierdzenia okoliczności uzasadniających zastosowanie art. 412 k.c. państwowe biuro notarialne odmawia wydania nakazu zapłaty i o istnieniu tych okoliczności zawiadamia- prokuratora (art. 4 k.p.c.)" (Uchwała składu 7 sędziów S.N. III CZP 32/70 z 19 X 1970 r.).

Art. 415 i 417. Nie każdy błąd lekarski ale tylko błąd zawiniony powodować może odpowiedzialność lekarza względnie Skarbu Państwa, którego funkcjonariuszem jest lekarz, za wynikłą stąd dla pacjenta szkodę (art. 415 i 417 k.c.). W szczególności brak jest do tego podstaw w sytuacji, gdy błędne rozpoznanie nieistniejącej choroby było usprawiedliwione występującymi objawami, a zastosowane leczenie, którego niezwłoczne podjęcie w razie rzeczywistej choroby byłoby celowe, nie przyniosło ujemnych następstw poza przemijającymi dolegliwościami (II CR 543/70 z 8 XII 1970 r.).

Art. 446 § 3. „Roszczenie o odszkodowanie przewidziane w art. 446 § 3 k.c. przechodzi na spadkobierców uprawnionego" (Uchwała Składu 7 sędziów S.N. III PZP 22 70 z 26 X 1970 r.).

Art. 534. „W razie zawarcia umowy, której wykonanie nie tylko czyni całkowicie lub częściowo niemożliwym zadośćuczynienie roszczeniu osoby trzeciej, lecz także pociąga za sobą niewypłacalność dłużnika, można żądać uznania takiej umowy za bezskuteczną w terminie przewidzianym w art. 534 k.c." (Uchwała III CZP 88 70 z 5 I 1971 r.).

Art. 1059 § 1 pkt 3. Spadkobierca, który korzysta z części spadkowego gospodarstwa rolnego, wydzielonej mu przez spadkodawcę do użytkowania, nie może być uważany za prowadzącego „inne" indywidualne gospodarstwo rolne w rozumieniu art. 1059 § 1 pkt 3 k.c.

Spadkobiercę takiego — zależnie od okoliczności sprawy — traktować można bądź jako pracującego nieprzerwanie w spadkowym gospodarstwie rolnym (art. 1059 § 1 pkt 1 k.c), bądź też jako pracującego w gospodarstwie rolnym rodzica (art. 1059 § 1 pkt 3 k.c). — I CR 496/70 z 10 IX 1970 r.).

Art. 1059 § 1 pkt 3. „Spadkobierca pracujący w chwili otwarcia spadku tylko w spadkowym gospodarstwie rolnym swej siostry, spadkodawczyni testamentowej, nie dziedziczy tego gospodarstwa z mocy art. 1059 § 1 pkt 3 k.c. w związku z art. 1062 § 1 i 1065 k.c." (Uchwała III CZP 90/70 z 10 II 1971 r.).

Art. 1075 § 1. Jeżeli spadkobierca gospodarstwa rolnego odpowiada równocześnie kilku przesłankom uzasadniającym przyznanie spłat, to uprawnienie do spłat może się oprzeć na tej z nich, która jest dla niego korzystniejsza.

W odniesieniu do małoletnich ma to znaczenie, że jeżeli po ustaniu obowiązku szkolnego nie pobierają oni w chwili działu spadku nauki a pracują w gospodarstwie rolnym, lub zostali zaliczeni do I lub II grupy inwalidów dopuszczalne jest w przedmiocie spłat stosowanie na ich rzecz art. 1075 § 1 k.c. (III CRN 155/70 z 6 VII 1970 r.).

Kodeks rodzinny i opiekuńczy z 25 II 1964 r. (Dz. U. Nr 9, poz. 59)

Art. 111 § 1. Pozbawienie przez ojca kilkuletniego dziecka naturalnego środowiska rodzinnego i bezpośredniej opieki matki oraz możliwości wychowywania się

wspólnie z małoletnim rodzeństwem i zatrzymanie go na stałe — wbrew woli matki — w obcym kraju zawiera elementy nadużycia władzy rodzicielskiej uzasadniające pozbawienie go tej władzy (III CRN 181/70 z 14 X 1970 r.).

Prawo autorskie z 10 VII 1952 r. (Dz. U. Nr 34, poz. 234)

Art. 56 i 12 § 1 pkt 3. „1. Ochrona majątkowa praw autorskich z art. 56 prawa autorskiego, przysługuje twórcom w stosunku do każdego, kto te prawa majątkowe narusza, a nie tylko w stosunku do osób, które pozostają poza tym, z twórcą w jakimś stosunku umownym czy innym stosunku prawnym.

2. W myśl przepisu art. 12 § 1 pkt 3 pr. aut., w stosunku do utworu przeznaczonego do reklamy lub propagandy w dziedzinie gospodarczej prawo autorskie służy m. in. tej jednostce gospodarki uspołecznionej, na której zamówienie utwór wykonano, z tym, że twórca zachowuje wyłączne prawo do ochrony autorskich dóbr osobistych. Należy przyjąć, że na odjęcie prawa autorskiego twórcy na swoją korzyść nie może powoływać się ta jednostka gospodarki uspołecznionej, której zamówienie pozostaje wprawdzie w jakimś dalszym związku przyczynowym z powstaniem dzieła danego twórcy, lecz w okolicznościach takich, które nie pozwalają twórcy przy podejmowaniu pracy na orientację, że chodzi właśnie np. o utwór przeznaczony do reklamy lub propagandy w dziedzinie gospodarczej i to dla użytku jednostki gospodarki uspołecznionej, a tym samym, że nie będzie mu służyć prawo autorskie" (I CR 138/70 z 25 V 1970 r.).

Dekret z 24 XII 1952 r. o przewozie przesyłek i osób kolejami (Dz. U. Nr 4 z 1953 r., poz. 7)

Art. 94 i nast. „I. Jeżeli przesyłka nadana do przewozu za granicą za listem przewozowym Konwencji CIM lub Umowy SMGS nadeszła do polskiej stacji granicznej jako stacji przeznaczenia i tam następnie bez przeładowania została ponownie nadana do przewozu do stacji przeznaczenia wewnątrz kraju za krajowym listem przewozowym, podstawę prawną roszczeń odszkodowawczych w stosunku do Przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe" z tytułu nienależytego wykonania umowy przewozu stanowią przepisy dekretu z dnia 24 XII 1952 r. o przewozie przesyłek i osób kolejami (Dz. U. 1953 Nr 4, poz. 7). Nie dotyczy to sytuacji, gdy przewiezienie przesyłki ze stacji granicznej polskiej do stacji wewnątrz kraju nastąpiło na skutek zmiany umowy przewozu dopuszczalnej według Konwencji CIM lub Umowy SMGS.

II. Jeżeli przesyłka nadana do przewozu na stacji nadania wewnątrz kraju za listem przewozowym Konwencji CIM lub Umowy SMGS nie opuściła granic kraju na skutek jej uszkodzenia lub zaginięcia albo na skutek zmiany umowy przewozu lub z innych przyczyn, podstawę prawną roszczeń odszkodowawczych w stosunku do Przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe" z tytułu nienależytego wykonania umowy przewozu stanowią przepisy Konwencji międzynarodowej o przewozie towarów kolejami CIM z dnia 25 II 1961 r. (Dz. U. z 1964 r. Nr 44, poz. 300) względnie Umowy o międzynarodowej kolejowej komunikacji towarowej SMGS z dnia 1 XI 1961 r. (Dz. T. i Z. K. z 1966 r., Nr 7, poz. 35).

III. W sprawach, w których podstawą prawną roszczeń odszkodowawczych w stosunku do Przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe" są przepisy Konwencji CIM lub Umowy SMGS, jak również gdy zachodzą sytuacje wymienione wyżej w p. I, do reprezentowania PKP przed sądem upoważnione jest Centralne Biuro Rozrachunków Zagranicznych w Bydgoszczy" (Uchwała składu 7 sędziów SN III CZP 1/70 z 11 I 1971 r.).

Ustawa z 21 XII 1958 r. o szczególnym trybie ściągania zaległości z tytułu niektórych zobowiązań właścicieli nieruchomości wobec Państwa (Dz. U. Nr 77, poz. 398 z późn. zmian.)

Art. 3 ust. 3. „W postępowaniu o przejęcie na własność Państwa nieruchomości na podstawie ustawy z dnia 21 XII 1958 r. o szczególnym trybie ściągania zaległości z tytułu niektórych zobowiązań właścicieli nieruchomości wobec Państwa, Dz. U. nr 77 poz. 398 z późn. zmianami, sąd jest związany stanowiącym podstawy uchwały władzy administracyjnej ustaleniem co do: a) uporczywości niewywiązywania się dłużnika z ciężącego na nim obowiązku podatkowego oraz b) dokonanego przez organ finansowy wymiaru zobowiązań dłużnika wobec Państwa" (Uchwała Składu 7 sędziów SN III CZP 74/70 z 8 II 1971 r.).

Ustawa z 13 IV 1960 r. o prawie bankowym (Dz. U. Nr 20, poz. 121)

Art. 20. Przepis art. 20 prawa bankowego stanowi normę szczególną w stosunku do art. 498 § 1 k.c." o tyle, że pozwala w przypadkach w nim wymienionych na potrącenie pomimo niewymagalności drugiej wierzytelności, nie przewiduje zaś żadnego odchylenia od zasady, że z chwilą ogłoszenia upadłości wierzyciele mogą uzyskać zaspokojenie tylko w trybie tego postępowania (I CR 254/70 z 10 VII 1970 r.). 1970 r.).

Ustawa z 14 VII 1961 r. o gospodarce terenami w miastach i osiedlach (Dz. U. z 1969 r. Nr 22, poz. 159).

Art. 18. Przewidziany art. 18 ustawy z dnia 14 VII 1961 r. o gospodarce terenami w miastach i osiedlach (Dz. U. z 1989 r. Nr 22, poz. 159) wniosek przedsiębiorstwa lub jednostki państwowej, na terenach których znajduje się budynek, o sprzedaż tego budynku, ma charakter wewnętrzny i mieści się w sferze czynności przygotowawczych do zawarcia umowy cywilnoprawnej. Sprzedaż budynku mimo braku takiego wniosku nie jest z tego powodu nieważna (I CR 185/70 z 31 III 1970 r.).

Prawo wynalazcze z 31 V 1962 r. (Dz. U. Nr 33, poz. 156).

Art. 139 ust. 1. Przepis art. 139 ust. 1 prawa wynalazczego, a w szczególności zdanie drugie tego przepisu, które stanowi, że do praw uzyskanych przed dniem wejścia w życie tego prawa, stosuje się dotychczasowe przepisy, nie sięga tak daleko, by przepisy te były również miarodajne w odniesieniu do umów o stosowanie projektu wynalazczego, zawartych pod rządem ustawy z dnia 31 V 1962 r. obejmującej prawo wynalazcze (I CR 329/70 z 10 IX 1970 r.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z 24 IV 1968 r. w sprawie obowiązkowych ubezpieczeń komunikacyjnych (Dz. U. Nr 15, poz. 89).

§ 4. ust. 4. „Przepis § 4 ust. 4 rozporządzenia z dnia 24 IV 1968 r. w sprawie obowiązkowych ubezpieczeń komunikacyjnych (Dz. U. Nr 15, poz. 89) nie zwalnia Państwowego Zakładu Ubezpieczeń od odpowiedzialności z tytułu ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków spowodowanych ruchem pojazdu mechanicznego będącego w posiadaniu lub dyspozycji jednostki wojskowej, jeżeli rodzinie niezawodowego żołnierza, zmarłego wskutek takiego wypadku, odmówiono świadczeń pieniężnych, które w myśl przepisów szczególnych stanowią w stosunku do jednostki wojskowej wynagrodzenie wszelkich szkód wynikłych dla poszkodowanego" (Uchwała III CZP 80/70 z 4 XII 1970 r.).

Kodeks postępowania cywilnego z 17 XI 1964 r. (Dz. U. Nr 43, poz. 296; sprost. z 1965 r. Nr 15, poz. 113)

Art. 2 § 1. Do dochodzenia roszczenia o wynagrodzenie za udzielenie twórcy pracowniczego projektu wynalazczego pomocy w dokonaniu lub opracowaniu projektu przez osobę, która w gospodarce społecznej udzieliła tej pomocy na podstawie zlecenia (art. 114 ust. 1 prawa wynalazczego), dopuszczalna jest droga sądowa. (II CZ 199/70 z 13 I 1971 r.).

Art. 2 § 1. Przepis art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 23 I 1968 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz. U. Nr 3, poz. 11) nie wyłącza drogi sądowej do dochodzenia na podstawie art. 417 - 419 k.c. w stosunku do jednostki wojskowej (Skarbu Państwa) wynagrodzenia szkód spowodowanych całkowitą niezdolnością do wykonywania zatrudnienia (I i II grupa inwalidów) lub śmiercią żołnierza niezawodowego, jeżeli przyczyną ich nie był wypadek a choroba, chociażby pozostawała ona w związku ze służbą wojskową.

Wymieniony przepis nie wyłącza również drogi sądowej, jeżeli właściwy organ wojskowy ustali brak istnienia związku między wypadkiem lub chorobą żołnierza niezawodowego a służbą wojskową.

Kwestia istnienia omawianego związku ma znaczenie dla świadczeń przyznawanych w drodze administracyjnej, natomiast z punktu widzenia ogólnych zasad odpowiedzialności istotne jest tylko czy pomiędzy działaniem lub zaniechaniem sprawy a szkodą istnieje normalny związek przyczynowy (art. 361 § 1 k.c.). Ten ostatni zaś może mieć miejsce zarówno obok jak i w braku istnienia związku ze służbą wojskową (II CR 212/70 z 13 I 1971 r.).

Art. 2 § 3. Okoliczność, że żołnierz, który pierwotnie był zaliczony do II grupy inwalidów i na tej podstawie uzyskał świadczenia przewidziane w art. 117 ustawy z dnia 22 XI 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony PRL (Dz. U. Nr 44, poz. 220), później zaś w związku z poprawą zdrowia został przekwalifikowany do III grupy inwalidów, nie otwiera drogi do dochodzenia jednorazowego odszkodowania z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę po myśli art. 65 ust. 2 ustawy z dnia 23 I 1968 r. (Dz. U. Nr 3, poz. 11/- I CZ 105/70 z 13 X 1970 r.).

Art. 66. Uprawnienia kuratora osoby częściowo ubezwłasnowolnionej do działania w procesie (art. 66 k.p.c.) odnoszą się do wszystkich spraw wynikłych z czynności, których osoba taka nie może dokonać samodzielnie, choćby postanowienie sądu opiekuńczego nie zawierało upoważnienia kuratora do reprezentowania osoby częściowo ubezwłasnowolnionej (art. 181 k.r.o.). — Dlatego w tych sprawach kurator podejmuje czynności procesowe za tę osobę i jemu należy doręczać odpisy orzeczeń (art. 133 § 1 k.p.c.) — (II CZ 115/70 z 8 IX 1970 r.).

Art. 332 § 2 w zw. z art 13 § 2. Jeżeli na skutek pozwu skierowanego przeciwko osobie nieżyjącej wydany został nakaz zapłaty, cofnięcie pozwu względem takiej osoby powoduje uchylenie nakazu zapłaty i umorzenie w stosunku do niej postępowania na podstawie art. 332 § 2 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i to niezależnie od tego, czy z cofnięciem tym połączone było zrzeczenie się roszczenia, które w pozwie przeciwko osobie nieżyjącej nie mogło być skutecznie dochodzone. Wobec braku strony pozwanej, przepis art. 357 § 2 k.p.c. nakazujący dołączenie stronom z urzędu postanowień wydanych na posiedzeniu niejawnym wchodzi w danym wypadku w rachubę tylko w odniesieniu do strony powodowej (II CZ 186/70 z 5 XI 1970 r.).

Art. 370. „W sprawach o roszczenie pieniężne, gdy przedmiotem rewizji jest wyłącznie rozłożenie lub brak rozłożenia zasądzonego świadczenia na raty, wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi wskazana przez skarżącego w rewizji kwota” (Uchwała III CZP z 28 I 1971 r.).

Art. 579. Przepis art. 579 k.p.c, według którego postanowienia w sprawach o ograniczenie i pozbawienie władzy rodzicielskiej oraz o odebranie dziecka mogą być wydane tylko po przeprowadzeniu rozprawy, dotyczy również zarządzeń wydawanych na podstawie art.109 k.r.o. oraz zmiany prawomocnego postanowienia w tym przedmiocie w trybie art. 577 k.p.c. (III CRN 275/70 z 15 X 1970 r.).

Art. 787. Dla nadania klauzuli wykonalności w trybie art. 787 k.p.c. niezbędne jest nie tylko ustalenie, że małżonkowie podlegają ustrojowi wspólności majątkowej, ale także ustalenie, że wierzytelność powstała w czasie trwania wspólności i nie dotyczy odrębnego majątku dłużnika.

Nie jest natomiast konieczne z punktu widzenia art. 787 k.p.c. ustalenie, że majątek wspólny faktycznie istnieje. Wyjaśnienie bowiem, czy i jakie przedmioty wchodzi w skład majątku wspólnego, należy do postępowania egzekucyjnego. Gdyby wierzyciel skierował egzekucję do majątku odrębnego małżonka dłużnika, służyć mu będzie powództwo przeciwegzekucyjne z art. 841 k.p.c. (II CZ 122/70 z 2 XII 1970 r.).

Opracował
Henryk Dąbrowski

ORZECZNICTWO KARNE SĄDU NAJWYŻSZEGO IZBA KARNA I IZBA WOJSKOWA

Kodeks karny

Art. 7. Przepięstwo umyślne popełnione z zamiarem ewentualnym w rozumieniu art. 7 § 1 k.k. zachodzi wówczas, gdy sprawca przedstawia sobie pewien skutek przestępny jako możliwy choć niekonieczny, skutku tego nie pragnie i do niego nie zmierza, ale na zaistnienie tego skutku — na wypadek gdyby zaszedł — z całą świadomością się godzi (13 V 1970 r. — IV KR 54/70).

Art. 15. Warunkiem przyjęcia bezkarności przygotowania jest realne i dostrzegalne z zewnątrz zachowanie się sprawcy, wskazujące jednocześnie na odstępianie od zamiaru dokonania przestępstwa, którego to zachowania postacię wymienia przykładowo przepis art. 15 k.k., używając słów: „w szczególności niszcząc przygotowane środki lub zapobiegając skorzystaniu z nich w przyszłości”. Tak zwana pomoc psychiczna polega nie tylko na udzielaniu rad i wskazówek mających ułatwić popełnienie przestępstwa, ale także i na takim zachowaniu się, które w sposób szczególnie sugestywny manifestuje całkowite solidaryzowanie się z zamiarem bezpośrednim sprawcy i które może w pewnych wypadkach stworzyć atmosferę, w której zamiar bezpośredniego sprawcy kształtuje się i dojrzewa i utwierdza (28 IX 1970 r. — IV KR 191/70).

Art. 38. Nieorzeczenie w wyroku kary dodatkowej, mianowicie podania wyroku do publicznej wiadomości w szczególny sposób (art. 38 pkt 7 k.k.), nie stanowi przeszkody do tego, aby wyrok skazujący żołnierza mógł być na podstawie rozkazu odpowiedniego dowódcy podany do wiadomości podległych żołnierzy lub w inny sposób wykorzystany do umocnienia stanu dyscypliny (28 II 1970 r. — Rw 123/70).

Art. 120 § 14. Warunkiem uznania czynu za występki mający charakter chuligański jest między innymi — w myśl art. 120 § 14 k.k. — konieczność ustalenia, że sprawca działał publicznie, a więc w obecności większej, bliżej nie określonej liczby osób lub co najmniej w miejscu dla takiej ilości osób dostępnym. Jeżeli jednak czyn nie został popełniony w obecności większej liczby osób, a tylko w miej-

scu dla takiej liczby osób dostępnym, to wówczas należy rozważyć czy w czasie popełnienia czynu istniała faktyczna i realna możliwość obecności większej liczby osób w miejscu działania sprawcy. Może się bowiem zdarzyć, że w ogólnie dostępnym miejscu działania sprawcy nie ma osób postronnych i w związku z tym działanie sprawcy (poza osobami ewentualnie pokrzywdzonymi) nie jest dla innych dostrzegalne. W takich warunkach trudno byłoby przyjąć, że sprawca działał publicznie (15 VI 1970 r. — Rw 493/70).

Art. 145. Pojęcie „poważna szkoda w mieniu” — w rozumieniu art. 145 § 1 k.k. nie jest równoznaczne z określonym w art. 120 § 9 k.k. pojęciem „mienie znacznej wartości”. Rozstrzyganie kwestii, czy sprawca czynu określonego w art. 145 § 1 k.k. spowodował „poważną szkodę w mieniu”, winno nastąpić poprzez analizę każdego konkretnego przypadku uszkodzenia mienia. Udzielając odpowiedzi na pytanie, czy zaistniała poważna szkoda w mieniu, należy między innymi mieć na uwadze ogólną wartość mienia (przed jego uszkodzeniem) i relacjonować rozmiar szkody do tej ogólnej wartości mienia, a nadto należy uwzględnić straty związane z niemożnością korzystania z mienia — z powodu jego uszkodzenia — przez określony czas (7 V 1970 r. — Rw 389/70).

Art. 158. Z zestawienia treści przepisu art. 158 k.k. z przepisem art. 155 § 2 w związku z art. 155 § 1 k.k. wynika, iż spowodowanie ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia albo narażenie człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo tego rodzaju następstw oznacza takie uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, o których traktuje art. 155 § 1 k.k. (5 VI 1970 r. — N36/70).

Art. 210. Istota rozboju (art. 259 k.k. z 1932 r.) polega na tym, że sprawca stosuje przemoc lub groźbę użycia natychmiastowego gwałtu na osobie po to, by niezwłocznie zawiadnąć cudzą rzeczą, przy czym obojętne jest, czy czyni to własnoręcznie, czy też zmusza pokrzywdzonego do natychmiastowego wydania jej. Istota zaś wymuszenia rozbójniczego (art. 261 k.k. z 1932 r.) polega na tym, że sprawca zmusza do rozporządzenia mieniem na przyszłość. Ta właśnie różnica w czasie, stwarzająca możliwość uratowania mienia (np. przez zawiadomienie MO), powoduje, że stopień społecznego niebezpieczeństwa wymuszenia rozbójniczego jest mniejszy niż rozboju, co znalazło wyraz w wydatnym zróżnicowaniu sankcji za te przestępstwa.

Artykuł 261 k.k. z 1932 r. może mieć zastosowanie jedynie wtedy, gdy sprawca w celu osiągnięcia korzyści majątkowej przemocą lub groźbą użycia natychmiastowego gwałtu na osobie zmusza inną osobę do rozporządzenia mieniem na przyszłość, natomiast gdy sprawca, stosując te same środki przymusu, zmusza inną osobę do natychmiastowego wydania mienia (natychmiastowego rozporządzenia), zastosowanie ma przepis art. 259 k.k. z 1932 r.

Stwierdzenie to odnosi się również do nowego kodeksu karnego, o tyle, że użyte w art. 210 k.k. (rozbój) słowo „zabiera” oznacza — tak jak w art. 259 k.k. z 1932 r. — zarówno własnoręczny zabór jak i zmuszenie do natychmiastowego wydania rzeczy, a użyte w art. 211 k.k. (wymuszenie rozbójnicze) sformułowanie „zmusza [...] do rozporządzenia mieniem” oznacza — tak jak w art. 261 k.k. z 1932 r. — zmuszenie do rozporządzenia na przyszłość przy inaczej ujętym sposobie działania. Dawny przepis mówi o przemocy albo groźbie użycia natychmiastowego gwałtu na osobie, nowy zaś — o groźbie zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie (3 III 1970 r. — VKRN 25/70).

Art. 214. Ponieważ art. 214 § 1 k.k. wszedł w życie z dniem 1 stycznia 1970 r., przeto z zasad wyrażonych w art. 1 i 2 § 1 k.k. wynika, że art. 214 § 1 k.k. nie może być stosowany do czynów popełnionych przed dniem 1 stycznia 1970 r. (15 V 1970 r. — VI KZP 16/70).

Art. 215. Między art. 4 ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r. (Dz. U. Nr 36, poz. 228) a art. 215 k.k. istnieje istotna różnica. Podczas bowiem gdy w myśl cytowanego art. 4 ustawy paserstwo zachodziło zarówno wtedy, kiedy sprawca nabył lub w jakimkolwiek celu przyjął mienie społeczne, wiedząc o tym, że zostało ono uzyskane przez zagarnięcie, jak i wtedy, kiedy pomagał do jego zbycia lub ukrycia — przepis art. 215 k.k. ograniczył odpowiedzialność karną za paserstwo do wypadków, gdy sprawca nabywa lub pomaga do zbycia rzeczy, o której wie, że została uzyskana za pomocą czynu zabronionego, odpowiedzialność zaś z tego przepisu za przyjęcie takiej rzeczy lub pomaganie do jej ukrycia uzależniona jest od dodatkowego warunku działania sprawcy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej (8 VI 1970 r. — III KR 58/70).

Art. 239. Podmiotem przestępstwa określonego w art. 239 k.k. jest funkcjonariusz publiczny — inna osoba zaś tylko wtedy, gdy pełni funkcję publiczną (uchwała siedmiu sędziów 3 VII 1970 r. — VI KZP 27/70).

Art. 303. Czyn sprawcy, który — będąc poprzednio skazany za samowolne odalenie się lub też będąc w okresie ostatnich sześciu miesięcy ukarany za taki czyn dyscyplinarnie aresztem, samowolnie opuszcza jednostkę wojskową albo wyznaczone miejsce przebywania na czas powyżej dwóch dni kalendarzowych lub przez taki czas samowolnie poza nimi pozostaje, należy kwalifikować z art. 303 § 1 k.k., a nie z art. 303 § 2 k.k. (4 V 1970 r. — Rw 360/70).

Art. 313. Użyte w art. 313 k. k. sformułowanie „wspólnie z innymi żołnierzami” oznacza, iż określone w tym przepisie wspólne działanie przestępne musi być przedsięwzięte co najmniej przez trzech żołnierzy, gdyż tylko w takiej sytuacji będzie istnieć podstawa do ustalenia, że jeden spośród sprawców (i każdy z nich) działał wspólnie z innymi żołnierzami (6 VI 1970 r. — Rw 486/70).

Art. 316. Czynna napaść dokonana na żołnierza starszego stopniem jest karana na podstawie art. 313 k.k. na równi z dokonaną na przełożonego czynną napaścią, o której traktuje przepis art. 311 k.k. i to bez względu na to, czy sprawca dopuścił się czynnej napaści na żołnierza starszego stopniem w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych, czy też bez związku z pełnieniem takich obowiązków. Natomiast żołnierz posiadający stopień wojskowy równy stopniowi sprawcy czynnej napaści korzysta z ochrony przepisu art. 311 w związku z art. 316 k.k. jedynie wówczas, gdy czynna napaść na żołnierza równego stopniem wojskowym dokonana została w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych (7 V 1970 r. — Rw 367/70).

Kodeks postępowania karnego

Art. 4. Orzecznictwo Sądu Najwyższego konsekwentnie stoi na stanowisku, że pomówienie stanowi taki sam dowód jak każdy inny i ulega ocenie na tych samych zasadach oraz, że pomówienie nawet wielokrotnie zmieniane czy odwoływane, prawidłowo rozważone i ocenione wystarczy może do powstania umykającego się spod kontroli rewizyjnej przekonania o winie opartego na zasadzie wyrażonej w art. 4 § 1 k.p.k. i to w takim stopniu, że wręcz nie ma potrzeby wzmacniania tego dowodu dodatkowymi dowodami (1 VII 1970 r. — IV KR 103/70).

Art. 4. Nowy kodeks postępowania karnego w pełni przyjmuje zasadę swobodnej oceny dowodów przez sąd, zarazem jednak wytyczył w art. 4 § 1 k.p.k. jej dodatkowe ramy, stanowiąc iż sąd dokonujący oceny powinien uwzględnić wskazania wiedzy i doświadczenia życiowego (27 VI 1970 r. — IV KR 206/69).

Art. 19. Użyte w art. 19 § 2 k.p.k. słowa „przestępstwa, za które ustawa przewiduje karę śmierci”, oznaczają przestępstwa zagrożone tą karą przez przepisy części szczególnej kodeksu karnego lub innej ustawy karnej.

Przymiotu przestępstwa, za które ustawa przewiduje karę śmierci, nie traci czyn zagrożony taką karą, nawet w wypadku, jeśli z mocy określonego przepisu części ogólnej kodeksu karnego nie jest w ogóle możliwe wymierzenie kary najwyższej (por. art. 31 k.k.) albo jeśli wymierzeniu takiej kary stoi na przeszkodzie procesowy zakaz reformations in peius (por. art. 408 k.p.k.).

W sprawach o przestępstwa, za które ustawa przewiduje karę śmierci, sąd pierwszej instancji orzeka zawsze w składzie dwóch sędziów i trzech ławników (uchwała siedmiu sędziów 19 III 1970 r. — VI KZP 27/69).

Art. 50. Zarówno dawny, jak i nowy kodeks postępowania karnego dopuszczają ingerencję prokuratora w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego wyłącznie po stronie pokrzywdzonej, ograniczoną przy tym do wypadków, gdy takiej ingerencji wymaga interes społeczny. Jeśli zaś po objęciu czy przyłączeniu się do oskarżenia w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego prokurator dochodzi do wniosku, iż jego ingerencja po stronie oskarżenia nie znajduje uzasadnienia w świetle przepisu art. 50 § 1 k.p.k., obowiązany jest w każdym stadium postępowania odstąpić od oskarżenia, pozostawiając wyłącznie pokrzywdzonemu dalsze popieranie uprzednio wniesionego przezeń oskarżenia względnie decyzję co do wniesienia lub nie wnoszenia aktu oskarżenia, a oskarżonemu obronę przed tym oskarżeniem.

Objęcie zatem przez prokuratora oskarżenia na podstawie art. 65 k.p.k. z 1928 r. i wyłączenie się od oskarżenia w rozumieniu art. 50 k.p.k. nie uprawnia prokuratora do wnoszenia rewizji domagającej się uniewinnienia oskarżonego (uchwała siedmiu sędziów z 26 VI 1970 r. — VI KZP 18/69).

Art. 74. Istnienie uzasadnionej wątpliwości co do poczytalności oskarżonego powoduje w postępowaniu karnym nie tylko konieczność powołania co najmniej dwóch biegłych lekarzy psychiatrów (art. 183 k.p.k.) w celu wydania opinii o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego, lecz także na podstawie art. 74 § 1 k.p.k. obligatoryjną obronę, która trwa aż do prawomocnego zakończenia postępowania nawet wówczas, gdy biegli wydali opinię, iż względem oskarżonego nie mają zastosowania przepisy art. 25 § 1 i 2 k.k. (1 X 1970 r. — Rw 1001/70).

Art. 92. Przepis art. 92 k.p.k. zezwala na prostowanie w formie postanowienia tylko omyłek pisarskich czy rachunkowych, tj. takich które nie dotyczą materialnej treści orzeczenia i które są przy tym oczywiste, tj. w danym kontekście są już widoczne na pierwszy rzut oka. Można się pomylić w oznaczeniu sądu, sygnatur akt, błędnie oznaczyć numerację artykułu ustawy czy poplątać imiona. Tylko tego rodzaju omyłki, wynikające z pośpiechu czy nieuwagi, mogą być prostowane w formie postanowienia, natomiast niedopuszczalne jest prostowanie w tej formie błędnych rozstrzygnięć sądu (art. 360 § 1 pkt 5 k.p.k.). Błąd w rozstrzygnięciu sądu może być usunięty tylko przez instancję rewizyjną (22 VIII 1970 r. — III KZ 76/70).

Art. 183. W sprawach o przestępstwa związane z ruchem pojazdów mechanicznych dowód w postaci opinii biegłego do spraw techniki i ruchu pojazdów mechanicznych jest niezbędny wówczas, gdy wyjaśnienia wymagają kwestie związane ze stanem technicznym pojazdu oraz z wymogami prawidłowej eksploatacji pojazdu przez kierowcę (np. ustalenie szybkości jazdy na podstawie śladów hamowania). Opinia biegłego może być konieczna również wtedy, gdy istnieje potrzeba określenia stopnia kwalifikacji zawodowych kierowcy lub wyboru przezeń najbardziej odpowiedniego manewru w sytuacjach konfliktowych w ruchu drogowym.

Natomiast w przypadku, gdy w grę wchodzi jedynie ocena czy i jaki zakaz lub nakaz obowiązujący w ruchu drogowym kierowca naruszył, opinia biegłego jest z reguły zbędna. Ocena bowiem kto (spośród uczestników ruchu drogowego) i jaki zakaz lub nakaz naruszył, należy do kompetencji sądu, a nie biegłego (23 VII 1970 r. — Rw 700/70).

Art. 183. Wprawdzie biegli psychiatrzy powołani są do badania patologicznych zjawisk psychicznych, a nie innych zjawisk psychicznych, takich jak np. afekt fizjologiczny (silne wzruszenie), co jest domeną psychologa, to jednak ze względu na to, że są to pokrewne specjalności, wypowiedź psychiatrów w tej kwestii, oparta na badaniach, własnych obserwacjach, wywiadach i dokładnej znajomości sprawy, stanowi ważny dowód, którego nie można pominąć. Biegli psychiatrzy powołani, według art. 117 k.p.k. z 1928 r. do zbadania stanu psychicznego oskarżonego, a według art. 183 k.p.k. do wydania opinii o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego, mają obowiązek wypowiedzenia się, czy u oskarżonego istniały zakłócenia czynności psychicznych, a w razie ich stwierdzenia mają obowiązek wskazania, czy miały one charakter chorobowy, czy też nie. Przy badaniu bowiem stanu psychicznego nic, co dotyczy tego stanu, nie może ująć z pola widzenia biegłych (siedmiu sędziów 11 V 1970 r. V KRN 109/70).

Art. 222. Sąd wojewódzki, przedłużając na wniosek prokuratora wojewódzkiego tymczasowe aresztowanie podejrzanego na dalszy okres, niezbędny do ukończenia śledztwa, powinien okres ten oznaczyć przez wskazanie dnia, miesiąca i roku, do którego przedłuża tymczasowe aresztowanie (29 XII 1970 r. — IV KZ 138/70).

Art. 334. Przepis art. 334 § 1 k.p.k. wyłącza możliwość odczytywania zeznań złożonych w charakterze świadka przez osobę, która następnie zajęła stanowisko procesowe oskarżonego. Wprawdzie sąd może za zgodą stron odczytywać na rozprawie głównej wszelkie protokoły przesłuchania świadków i oskarżonych, sporządzone w postępowaniu przygotowawczym, albo w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę, ale nie dotyczy to sytuacji, w której nastąpiła zmiana roli procesowej ze świadka na oskarżonego. Z zestawienia przepisów art. 334 §1 i 337 § 2 k.p.k. wynika bowiem, że ustawa niejednakowo reguluje kwestię dopuszczalności odczytywania protokołów zeznań i wyjaśnień złożonych w odmiennym charakterze procesowym, zezwalając jedynie na odczytywanie wcześniejszych wyjaśnień osoby występującej w sądzie w charakterze świadka (14 X 1970 r. — IV KR 177/70).

Art. 338. Wykryciu i ustaleniu prawdy obiektywnej służą m. in. zasady bezpośredniości i ustności rozprawy głównej, od których odstępować wolno sądowi wyjątkowo i tylko wtedy, gdy odstępstwo to jest dopuszczalne z punktu widzenia celów procesu karnego (art. 2 § 1 k.p.k.). Z uprawnień określonych w art. 338 § 1 k.p.k. można korzystać zwłaszcza wtedy, gdy zeznania świadka mają służyć ustaleniu okoliczności drugorzędnych, albo gdy nie pozostają w oczywistej sprzeczności z innymi przeprowadzonymi dowodami. Gdy jednak zeznania świadka mogą mieć istotne znaczenie dla oceny innych dowodów, a w kontekście również dla rozstrzygnięcia kwestii winy oskarżonego, wówczas skorzystanie przez sąd z formalnych uprawnień przewidzianych w art. 338 § 1 k.p.k., zwłaszcza gdy nie zachodzi jedna z przyczyn wymienionych w art. 337 § 1 k.p.k., należy uznać za niedopuszczalne, obrażające zasady bezpośredniości i ustności rozprawy głównej (28 VIII 1970 r. — Rw 793/70).

Art. 344. Za znaczne trudności w postępowaniu sądowym, mogące spowodować — na podstawie art. 344 § 1 k.p.k. — przekazanie sprawy prokuratorowi w celu uzupełnienia postępowania przygotowawczego, uważać należy m. in. te, które stoją na przeszkodzie zrealizowaniu zasady ciągłości rozprawy sądowej i definitywnego

rozstrzygnięcia sprawy z reguły w jednym terminie. Przepisy nowego kodeksu postępowania karnego kładą duży nacisk na przestrzeganie tych zasad nie tylko ze względu na tzw. ekonomię procesową i usprawnienie postępowania sądowego, lecz przede wszystkim ze względu na konieczność pełniejszego urzeczywistnienia zasady bezpośredniości i dochodzenia prawdy. Wyrazem tej tendencji jest zwłaszcza przepis art. 313 § 2 k.p.k. stanowiący, iż przewodniczący powinien dążyć do tego, aby rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło na pierwszej rozprawie głównej (15 IV 1970 r. — Z 32/70).

Art. 363. Wprowadzenie do kodeksu postępowania karnego z 1969 r. nowego przepisu art. 363 § 3 bynajmniej nie miało na celu upoważnienia sądu do zasądzenia od sprawców (lub współsprawców) zagarnięcia mienia, społecznego odszkodowania w wysokości ograniczonej do „przyczynienia się sprawcy do szkody lub do odniesionej korzyści”. Przepis ten bowiem nie dotyczy sprawców zagarnięcia mienia społecznego, o których jest mowa w art. 363 § 1 k.p.k., lecz rozszerza uprawnienia sądu („sąd może [...]”) do zasądzenia odszkodowania — w wypadkach skazania za przestępstwo zagarnięcia mienia społecznego lub innego przestępstwa, w wyniku którego została wyrządzona szkoda w mieniu społecznym — także od podlegaczy, pomocników i paserów, z tym zastrzeżeniem, że wobec tych osób odszkodowanie ma być „odpowiednie do przyczynienia się sprawcy do szkody lub do odniesionej korzyści” (2 VII 1970 r. — I KR 71/70).

Art. 383. Przepis art. 383 § 1 k.p.k. zabraniający Sądowi Najwyższemu skazania oskarżonego, który został uniewinniony albo w stosunku do którego umorzono postępowanie, *implicite* w takim wypadku zakazuje umorzenia postępowania na podstawie ustawy o amnestii. Umorzenie postępowania karnego przeciwko określonej osobie na podstawie amnestii jest bowiem możliwe, jeżeli popełniła ona przestępstwo podlegające abolicji, ustawowej albo tzw. sądowej. Rozstrzygnięcie o tym uchyla się spod kompetencji Sądu Najwyższego jako rewizyjnego — w świetle powołanego art. 383 § 1 k.p.k. (23 II 1970 r. — III KR 119/69).

Art. 387. Uchybienie sądu pierwszej instancji, polegające na wymierzeniu kary znanej wprawdzie obowiązującej ustawie karnej, lecz nie przepisanej w tej ustawie za dane przestępstwo, stanowi obrazę zastosowanego przepisu prawa materialnego (art. 387 pkt 1 k.p.k.).

Stwierdzenie przez sąd rewizyjny tego rodzaju obrazy pociąga za sobą uchylenie lub zmianę zaskarżonego wyroku przede wszystkim z powodu i w granicach rewizji wniesionych przez strony (art. 382, 386 § 2 k.p.k.) a na korzyść oskarżonego — nawet niezależnie od granic wniesionych rewizji (art. 383 § 2, art. 384, art. 389 k.p.k.) (uchwała siedmiu sędziów 26 XI 1970 r. — VI KZP 55/70).

Art. 430. Sąd, jak to wynika z treści art. 430 k.p.k., w razie stwierdzenia, iż sprawa podlega rozpoznaniu w trybie zwykłym a nie uproszczonym, nie umarza postępowania ani nie przekazuje sprawy prokuratorowi w celu sporządzenia nowego aktu oskarżenia, lecz rozpoznaje sprawę w trybie zwykłym, a więc na podstawie żądania prokuratora wyrażonego w formie zatwierdzenia aktu oskarżenia sporządzonego przez Milicję Obywatelską. Taki akt oskarżenia jest wyrazem woli prokuratora wszczęcia postępowania sądowego.

Uchybienia w postępowaniu przygotowawczym mogą być podstawą uchylenia wyroku jedynie wówczas, gdy mogły one mieć wpływ na jego treść i gdy nie zostały następnie usunięte w postępowaniu sądowym (24 XI 1970 r. — V KRN 440/70).

Art. 463. Termin sześciomiesięczny do wniesienia rewizji nadzwyczajnej na niekorzyść oskarżonego (art. 463 § 2 k.p.k.) od postanowienia w przedmiocie umorzenia

postępowania na podstawie ustawy o amnestii z dnia 21 lipca 1969 r. (Dz. U. Nr 21, poz. 151) należy liczyć — jeżeli strony nie wniosły zażalenia — od daty upływu terminu do jego zaskarżenia w trybie odwoławczym (art. 13 ust. 2 cytowanej ustawy o amnestii i art. 410 k.p.k.) (uchwała siedmiu sędziów 30 IX 1970 r. — VI KZP 35/70).

Art. 473. Przepisy kodeksu postępowania karnego z 1969 nakazują w postępowaniu z rewizji nadzwyczajnej wydanie wyroku tylko wtedy, gdy rewizja nadzwyczajna została założona od wyroku. Z art. 473 k.p.k. wyraźnie wynika, że o oddaleniu rewizji nadzwyczajnej od postanowienia orzeka się postanowieniem. Recypowane przez art. 462 k.p.k. do postępowania w trybie rewizji nadzwyczajnej przepisy o postępowaniu rewizyjnym przed Sądem Najwyższym nakazują w art. 405 k.p.k. wydanie wyroku, gdy przedmiotem zaskarżenia jest wyrok. Przepis art. 86 § 1 k.p.k. przyjmuje zasadę, że jeżeli ustawa nie wymaga wydania wyroku, sąd wydaje postanowienie. Ponieważ kodeks postępowania karnego nie zawiera przepisu, aby w postępowaniu z rewizji nadzwyczajnej od postanowienia orzeczenie miało postać wyroku, przyjęć trzeba, że właściwą formą orzeczenia Sądu Najwyższego rozstrzygającego rewizję nadzwyczajną od postanowienia jest postanowienie (20 I 1970 r. — V KRN 434/69).

Opracował
Stefan Kalinowski